

Neki »isusovački« pastoralni naglasci pape Franje

IVICA MUSA*

UDK: 25: 271.5*252.13

Franciscus papa

Pregledni članak

Primljeno:

15. studenoga 2014.

Prihvaćeno:

10. prosinca 2014.

Sažetak: Izbor J. M. Bergoglia na Petrovu katedru, izazvao je veliku pozornost s obzirom na niz posebnosti koje on utjelovljuje: prvi neeuropski papa nakon mnogih stoljeća (prvi prekomorski uopće), prvi redovnik papa nakon više od stoljeće i pol, te prvi isusovac na čelu Crkve. Svojim raznolikim životnim iskustvom i različitim kulturama koje baštini, Bergoglio donosi nove elemente u načinu upravljanja Crkvom, daje nove naglaske i ukazuje na nova područja evangelizacije Crkve. S obzirom na činjenicu da je Družba Isusova duhovna kolijevka pape Franje, ignacijanska duhovnost i način djelovanja je razvidna u mnogim papinim postupcima koji mogu iznenađivati širu javnost no s obzirom da su unutar družbe Isusove iskustveno višestruki provjereni nema razloga pripisivati im posebnu novost ili čak riskantnost. Papinstvo kao univerzalna služba upravljanja Crkvom istovremeno zadržava i nepromjenjive elemente svoje službe ali i osobne naglaske svakog pojedinog Petrovog nasljednika.

Gljučne riječi: papa Franjo, životni put J. M. Bergoglia, Družba Isusova, redovništvo u Crkvi, papinska služba, upravljanje Crkvom.

Uvod

Cilj je ovoga izlaganja izdvojiti i djelomično osvijetliti neke elemente pastoralne vizije Crkve koju promovira papa Franjo. Ujedno je ovo i pokušaj slijeđenja ignacijanske duhovnosti kao inspiratora ovakve vizije. Referenca na redovničke karizme Crkve snažno je (i medijski bombastično) odjeknula već na sam dan izbora J. M. Bergoglia na Petrovu stolicu: prvi papa isusovac koji k tomu uzima ime koje nedvojbeno ukazuje (do ruba provokacije?) na poticajnu moć jedne od najsnažnijih karizmi u povijesti Crkve, naglašavajući tako poruku o karizmatičnoj naravi poslanja nasljednika apostola. Nije nevažno ni podsjetiti da je papa prvi redovnik koji je postao papa od vremena pape Grgura XVI. (1831.-1846.), i to u vremenu kada redovništvo nema ono

* Mr. sc. Ivica Musa, Filozofski fakultet Družbe Isusove u Zagrebu, Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji, Jordanovac 110, 10000 Zagreb, Hrvatska, musa@ffdi.hr

mjesto u Crkvi i društvu kakvo je imalo u prethodnim epohama (statistike govore o stagnaciji broja redovnika, dok ukupan broj svećenika u Crkvi uglavnom ne opada). Razdoblje od II. vatikanskog sabora naovamo bilježi intenzivnu, ne samo statističku, krizu mnogih redovničkih zajednica u Crkvi, tako i reda kojemu je pripadao papa Franjo. Nakraju, polazi se od pretpostavke da potpisnik ovoga referata kao isusovac o tom može nešto reći – iako se s pravom ističe da je ponekad »insider« pomalo slijep za limite svoje pozicije.

1. Karakteristike životnoga puta pape Franje

Polazimo od pretpostavke da je papa Franjo isusovac, čijom je duhovnošću formativno i iskustveno obilježen te da kao učenik sv. Ignacija može jedino biti autentičan ukoliko slijedi karizmu reda kojemu je donedavno pripadao.

Ovakav zaključak proturječi djelomično neobičnom putu Jorge Marije Bergoglia u Družbi Isusovoj. Njegov redovnički put ima dvije faze što i nije neobično jer mu se formativni period života odvija u dramatičnim šezdesetim. U Argentini će se vrijeme društvene krize produljiti i na sedamdesete pa i kasnije godine što sigurno nije bez posljedica na život stanovnika ove neobične latinoameričke zemlje. Prvi dio njegova redovničkog puta na trasi je tradicionalne isusovačke formacije na koju se brzo nadovezuju – već u tridesetim godinama života najvažnije dužnosti u provinciji – magister novaka, ubrzo i provincijal. Poslije toga neko vrijeme provodi u Njemačkoj, te se vraća u Argentinu, baveći se sve više pastoralom, proživljavajući i vrijeme krize i napetosti unutar redovničke zajednice, što će rezultirati njegovom određenom »marginalizacijom«, ukoliko se gleda na njegove ranije pozicije. Udaljen je iz B. Airesa u unutrašnjost Argentine. Uskoro ga kardinal Antonio Quarracino iz Buenos Airesa imenuje pomoćnim biskupom, 1992 god. Poslovična (često pritajena) redovnička spremnost da ironizira događanja iz vlastitih redova Bergoglijevo bi promaknuće vjerojatno lakonski prokomentirala kako su se subrača riješila zahtjevnoga subrata. Neformalno se spominje da je jedan ugledni argentinski isusovac poentirao: »Možda će jedan loš isusovac postati dobar biskup.«

Goleme napetosti unutar argentinskoga društva i Crkve posljednjih desetljeća nisu zaobišli ni odnose unutar argentinske provincije Družbe Isusove. Postavši nadbiskup B. Airesa (1998.) Bergoglio ne može pobjeći od rastuće isključivosti pri gledanju na poteze koje bi Crkva trebala poduzimati u Argentini, što će ga dovesti i do neslaganja sa znatnim brojem argentinskih isusovaca. Mediji su prenaplašavali sukobljavanja nadbiskupa isusovca sa subračom, ne razumijevajući da je nova pozicija u kojoj se našao nametala drugačiju perspektivu odgovornosti. Ljudska razina latinoameričke strastvenosti u polemiziranju nije prezala ni od etiketiranja da se radi o karijeristu koji je uvijek imao odlične odnose s korumpiranim političkim

krugovima. Dubinu podjela dobro ilustrira činjenica da je od različitih procjenitelja u društvu (ali i među subračom) istovremeno smatran i liberalnim (u ranoj fazi simpatije za teologiju oslobođenja, te trajne okrenutosti siromasima), i konzervativnim (neupitnost crkvenoga učenja, ali i crkvenih temeljnih struktura). Slična konfuzija analize može se zamijetiti i u svjetovnim medijima poslije izbora za rimskoga prvosvećenika. Važno je napomenuti da prije svakog pokušaja da se iz europske vizure promatranja (i procjenjivanja) njegova djelovanja treba dobro upoznati s argentinskom prošlošću i sadašnjošću, koja je prepuna za Europu teško pojmljivih društvenih i kulturalnih oprjeka. Autor ovoga referata imao je priliku, živeći sa subračom iz Argentine u istom kolegiju za vrijeme studija u Rimu, čuti svjedočanstva o dramatičnoj stvarnosti Argentine.

Ove biografske note ne žele polučiti interes za detalje u stilu žutoga tiska. Istina, ova određena biografska dvojakost omogućuje vrlo različita tumačenja onoga što Bergoglio kao papa Franjo danas čini ili što želi promovirati. Traga se za njegovom iskustvenom pozadinom koja bi pojasnila pravce njegove politike, pa medijska promišljanja obično ovako osciliraju: je li on u temelju konzervativac koji ima liberalni nastup, ili liberal koji se ne može do kraja odvojiti od uhodanih i sigurnih tradicionalnih stavova?

Ipak, nešto drugo je Bergoglio polučio iz svojega neravnog životnoga puta, a to je da različitosti i napetosti u Crkvi nisu razlog da se odustane, već upravo razlog da se Crkvu još više ljubi – upravo u duhu sv. Ignacija, koji u svoje vrijeme naglašava da povrh svega treba ljubiti majku, svetu Crkvu hijerarhijsku, svjestan sve renesansne mizerije u kojoj je Crkva njegova vremena grcala. Svojim nastupima možda katkada odaje dojam da je naivan i izvan svijeta, no Franjo je duboko ukorijenjen u realnost ranjenoga svijeta – izraz koji često koristi.

U intervjuu koji je dao o Spadaru za *Civiltà Cattolica*, sam sebe definira na neobičan način: Ja sam grješnik kome se Bog smilovao. *Miserando atque eligendo* – njegov je biskupski i papinski moto. *Dokumenti 32. generalne kongregacije Družbe Isusove* (Provincijalat HPDI, Zagreb, 1976.) u prvom dijelu žele redefinirati značaj i poziv isusovca u svijetu pa se započinje upitom: »Što znači biti isusovac? To znači, premda grješnik, ipak biti pozvan za »Isusova druga« kao nekoć Ignacije.« (br. 11)

Pastoralno-iskustvena razina života J. M. Bergoglia iznimno je važna da bi ga se razumjelo. U 56 godini života izabran je za pomoćnoga biskupa, sa 62 postaje nadbiskup – sve relativno kasno. Na papinsku stolicu dolazi kao izraziti pastoralac, ali kao pastoralac s raznovrsnim iskustvom: srednjoškolski profesor (predavao književnost), odgojitelj novaka, provincijal, profesor i rektor bogoslovije, župnik, isповjednik, davatelj duhovnih vježbi... Nakon dugo vremena prvi je papa koji do izbora slabo poznaje sam Rim – nikada nije dulje boravio ni studirao u njemu, a

nije posebno bio aktivan ni u tijelima kurije. Središnje strukture Crkve nisu njegovo okruženje, što nikako nije nedostatak već mogući prostor slobode, u što se možemo i uvjeriti s obzirom na niz njegovih zahvata u iste strukture.

Iz ovih prvih biografskih naznaka moguće je nazrijeti neke životne i eklezijalne naznake osobe i pontifikata J. M. Bergoglia, razvidne do neke mjere činjenicom sadašnjega zaokruženog i zrelog životnoga iskustva.

Drugi vatikanski koncil jest za Franju datost s kojom polazi i uzima je kao svršenu stvar. Nije nevažno primijetiti da je ovo prvi papa koji je zaređen za svećenika (1969.) poslije Koncila, odn. prvi papa koji nije sudjelovao u radu Koncila, za razliku od nekolicine njegovih prethodnika. Stoga kod njega nema onog entuzijazma sudionika ili suvremenika Koncila koji su bili uvjereni u njegovu direktnu moć rješavanja skoro svih problema u Crkvi, kao niti nostalgičarskoga žaljenja za starim dobrim vremenima pretkoncilske Crkve. Po mom mišljenju to je trijezno pozicioniranje Koncila (i koncila) kao važnog događaja u povijesti Crkve, ali ne i mjerilom svega što je Crkva u povijesti i sadašnjosti.

Papa je svjestan da položaj isusovaca u Crkvi nije onakav kako se obično misli ili kakav je nekada bio – barem kod pojedinih njegovih predšasnika. No, to ne mijenja njegov iskren stav da on zapravo nema druge duhovnosti osim ignacijanske, što npr. ne proturječi njegovu izboru imena. Franjo je slobodno izabran program osobnoga nadahnuća i programatskoga djelovanja, nije to izbor franjevačke karizme kao takve niti je izraz neke isključive naklonosti prema povijesnoj franjevačkoj tradiciji. Spominje – sjećajući se dana mladenačkih dana – kako su mu pri razmišljanju o redovničkom zvanju bili dragi dominikanci, no nigdje ne spominje da bi razmišljao o stupanju u franjevce. »On može djelovati poput franjevca, ali misli kao isusovac«, izjavio je o. Thomas Reese, isusovac, kolumnist *National Catholic Reporter*-a. Izbor imena nije znak neke zbrke u duhovnom usmjerenje već pontifikalni program poniznosti koji je Crkvi uvijek potreban. Papa Franjo misli da je potreban danas možda i više negoli u XIII. stoljeću!

2. Franjin način upravljanja Crkvom

Papa je tek nešto više od godinu i pol na čelu Crkve. Premalo za dobro uočiti eventualne posebnosti njegova pontifikata. Nekoliko poteza ipak daju prepoznati nesumnjiv utjecaj isusovačkoga načina djelovanja koji je izazvao i pozornost javnosti, kako crkvene tako i svjetovne.

Izbor i još više način djelovanja njegova kardinalskoga vijeća osmorice (ili devetorice). Činilo se možda u početku da je osnutkom ovoga vijeća Papa želio utemeljiti jedno novo kurijalno tijelo koje bi nadomjestilo neka druga ili postalo svojevrsna

vrsta »mini vlade« Sv. Stolice. Ništa od toga! Vijeće se sastaje povremeno, dobiva pojedine zadaće, radi po savjesti i otvoreno Sv. Ocu izražava svoje stavove i savjete. I tu prestaje njihova kompetencija! Odluke potom donosi Papa osobno. Nema nikakvog nadglasavanja, zajedničkih izjava, profiliranih stavova manjih grupa, lobističkih umrežavanja ili skrivenih pritisaka i sl. Za neupućene, ovo je nedemokratski i nesinodalni način ponašanja. Njegovi su prethodnici pri sazivanju određenih sličnih tijela pokušavali uvažavati mišljenja grupe kao takve, što je bilo na liniji proklamirane sinodalnosti u vođenju Crkve. Franjo traži pojedinačno (glasno i jasno) mišljenje svakoga člana, nikako ne usuglašavanje nekog kompromisnog rješenja nauštrb mišljenja pojedinca. Za isusovce je ovo uobičajeni način kako djeluju poglavari u Družbi – barem oni koji djeluju u njenoj tradiciji, no i oni koji bi htjeli više »demokracije«, bivaju nakraju ostavljeni da odlučuju sami. Što je posebnost ovakva načina odlučivanja? Prije svega preuzimanje odgovornosti za odluku koja ostaje osobna, »nečija«, s imenom i prezimenom (ne želeći ovom izrazu oduzeti hrvatsku originalnost pa i aktualnost). Nema mogućnosti ostati nedorečenim i utopiti odgovornost u kolektivno suglasje ili odgađanje. Drugo, svaki član pozvan je izreći svoje mišljenje, upravo stoga jer je (pr)ocijenjen onim koji ima nešto za reći. Prethodna dogovaranje u manjim grupama u Družbi načelno su neprihvatljiva, jer izgledaju kao lobiranje, a ukoliko i postoje, opet svatko daje mišljenje samo za sebe (bez poštapalica poput: »ljudi tako misle«, ili »svi to kažu«).

U kolovozu ove godine Papa je uveo malu revoluciju imenovanjem kardinala Antonio Cañizaresa Llovera nadbiskupom Valencije, u Španjolskoj. Ništa neobično da uzoriti kardinal nije obnašao dužnost predstojnika Kongregacije za liturgiju i sakramente, što je kršenje nepisanoga pravila »ne ideš više ponovno doma« kad budeš pozvan u Rim. Koliko znamo, razlog nije pad u nemilost ili neki skandal, jer je mjesto kamo je poslan također vrlo zahtjevno. Ovakva praksa, koja ne predstavlja iznenađenje unutar redovničkih zajednica, gdje npr. umirovljeni isusovački general (P. H. Kolvenbach) trenutačno u Beirutu obnaša dužnost (neke vrste) knjižničara, a bivši provincijali nerijetko bivaju imenovani kapelanima ili »običnim« isповjednicima.

3. Kakav pastoral Crkve vidi papa Franjo?

Već je poslovična Franjina vizija Crkve kao poljske bolnice poslije bitke – kada je najvažnije liječiti rane. U pastoralnom smislu možemo reći da je papa Franjo postmoderni pastoralac – čovjek našega vremena više ne poznaje pobjede, kakve god one iluzorne bile, ili upravo u tom smislu, iluzije pobjeda izranile su čovjeka našega vremena.

Određnice pastoralne vizije pape Franje možemo pogledati pod tri vidika:

1. Dogmatski vidik. Na početku svakog pastorala stoji doktrina – izvan konteksta teza je da su pastoralni djelatnici ljudi lišeni svake teologije, jednostavni operativci, koji »nabadaju« teologiju te nekim čudom možda i izvrsno pastoralno rade, a teologiju ne trebaju, pa čak i zaziru od nje. Pastoralac, uspješan pastoralac ne proizvodi neku visoku teologiju, ali ima sposobnost izabrati ono što mu treba u radu i to umješno iskoristiti. Dogmatski je papa sasvim na kolosijeku tradicije. Njegovi kontroverzni iskazi, kojima se mediji bave, zapravo su glasna razmišljanja kako pastoralno nadograditi nauk Crkve kojim bi se pomoglo ljudima.
2. Iskustveno-pastoralni vidik. Ovdje u prvi plan dolazi njegovo redovničko iskustvo. Isto tako, ovdje je znatno nazočna opterećena stvarnost latinoameričke Crkve, što treba imati na umu kada se iz europske perspektive gledaju neki njegovi potezi ili izjave. Latinoamerički je katolik neuk, polupismen, na rubu siromaštva, ako već nije u njemu, živi u okruženju koje ga moralno kvari i preko njegove volje, njegovi su moralni padovi grijesi slabosti, ne nekog prkosa ili oporbe Crkvi. Treba mu pomoći, a milosrđe Crkve tu je nezamjenjivo.
3. Eklezijalno-socijalni vidik. Ovdje je također vidljiva latinoamerička stvarnost gdje Crkva nije u izrazitoj mjeri suprostavljena društvu kao u »zapadnijim« zemljama. Crkva još uvijek ima široko polje rada, ali je infrastrukturno, materijalno, kadrovski pa i socijalno u manjku, u oprjeci s Europom koja sve to ima, ali ostaje apostolski poluučinkovita. Stječe se dojam da papa Franjo dolazi iz nekog nestvarna svijeta, kao da ne shvaća u kakvoj je situaciji Crkva i cijelo čovječanstvo. Ne može se reći da i Papa nikada ne komentira aktualnu stvarnost, čini on to često, no to nisu njegove najvažnije značajke. Papa Benedikt briljantno je opisao stanje duha čovjeka suvremenoga svijeta i to je bila njegova karizma, no Franjina je drugačija. On ne želi prvenstveno analizirati već pokrenuti.

Očito je da papa Franjo nema namjeru ostaviti značajniju teološku baštinu, možda čak ne i organizacijsku – iako se tu naslućuju možebitne veće promjene. Svoj pontifikat nedvojbeno vidi kao pastoralni. Takvo viđenje nije potaknuto teološkim zaostajanjem za svojim prethodnicima, već je ono njegovo cjelokupno iskustvo vremena, točnije, njegovo razlučivanje znakova vremena. Naravno da papa ne prezire teologiju niti njenu važnost – kako se može iščitati u nekim komentarima – već stavlja naglasak na prvu crtu Crkve, a ta je evangelizacija. Ništa novo, a opet uvijek novo. U svojoj pobudnici *Evangelii gaudium* govori uglavnom o tom. Evangelizirati, to je zadaća Crkve, prva i najvažnija, bez obzira što se ova prvotnost ponekad marginalizira. Ovdje je teško nešto reći, a da se s pravom ne kaže: pa to je već sve poznato, nema tu ništa nova. Materijalno je to upravo tako. No očito je ovdje nazočan neki novi naboj, neka svježina neobična za starca u ozbiljnim godinama (*i on je već*

u umirovljeničkoj dobi za biskupe). Ukoliko se npr. govori o problemima u svijetu, jedan papa (Benedikt XVI.) briljantno će trasirati problem analizirajući nejasnoće i prijepore vezane uz razumijevanje ljudske osobe u modernoj kulturi itd. Franjina će linija interpretacije jednostavno reći da se radi o manjku ljubavi prema bližnjemu, prema siromasima, prema okolišu...

4. Nekoliko izdvojenih naglasaka na temelju apostolske pobudnice *Evangelii gaudium*

Ponajprije poziv vjernicima na obnovu osobnoga odnosa s Kristom. Ovaj je odnos zapravo susret, na čemu Papa inzistira i nesumnjiv je utjecaj duhovnih vježbi sv. Ignacija kod kojega je familijarnost odnosa s Bogom znak milosne zahvaćenosti. Franjo će ovaj intenzitet susreta, (tradicionalno u isusovačkoj duhovnosti nazvan familijarnošću) prevesti ili pomaknuti u pojam radosti. Izraz koji je svakako suvremen, možda iskorištavan do ispraznosti, no u navještanju pape Franje ima svoj već primjetan učinak kod vjerničkoga mnoštva kojemu riječ radost nije izgubila svoje značenje. Radost je posljedica autentičnoga susreta te upravo tu Papa vidi veliku evangelizatorsku priliku jer istinsku radost tehnička kultura našega vremena ipak ne može serijski proizvesti. Ona ostaje temeljni znak prepoznavanja da oni koji su susreli Boga u njegovu milosrđu imaju nešto iznimno vrijedno za ponuditi ovom konkretnom svijetu. Pritom navodi riječi Benedikta XVI.: »Biti kršćanin nije rezultat etičkoga izbora ili neke lijepe ideje, već susret s osobom, koja daje životu novi horizont i odlučujući smjer. (*Evangelii gaudium*, br. 8)

- Takva je radost osloboditeljska. Još jedna riječ koja dopire do ušiju suvremenoga čovjeka koji je stalno u potrazi za oslobađanjem od ovoga i onoga.
- Oboružana radošću evanđelja Crkva se stalno obnavlja u svom misijskom poslanju. U vremenu defenzive Crkve Papa hrabro navješta prvotni poziv Crkve – misije. Ovdje su vidljiva dva elementa: isusovačka misijska tradicija (još uvijek petina je isusovaca u misijama), ali i južnoameričko iskustvo u kojoj Crkva još nije etablirana kao u Europi. Iz tog izvora potječe i stalni Papin poziv na izlazak iz sigurnosti i komoditeta i odlazak na periferiju života. Izlazak nema samo organizacijsku dimenziju, on je odgovor na bogatstvo koje se prima prijateljstvom s Kristom, izlazak je poslanje koje treba donijeti radost svima i na svakom mjestu. Treba iskreno reći da ova radikalnost, koja očito pretpostavlja minimaliziranje nekih oblika komoditeta pa i strukturiranosti, izaziva odbojnost jer je praksa statičnoga pastorala još uvijek najčešći oblik života u Crkvi. Samoočuvanje treba zamijeniti stalnim izlaskom, odnosno naglasiti sve što pomaže misijskom profilu Crkve. Papa ovdje ne želi ići u detalje, ali daje dovoljno prostora za procjenu okolnosti. Jedno je sigurno – ništa od vanjskih oblika pastorala nije nedodirljivo

- u mogućoj obnovi – jezik, običaji itd. Nije to poziv npr. za marginalizacijom župa već za promjenom dinamike života. »Župa svim svojim djelovanjima po- tiče i odgaja svoje članove da budu evangelizatori.« (*Evangelii gaudium*, br. 28)
- Dobro je napomenuti da ovdje nema oštice kritike na dosadašnji način rada (ba- rem prevladavajući) u pastoralu. Papa jednostavno ne omaložava ovakav način rada (stacionirani), jednostavno želi naglasiti da današnje vrijeme traži drugačiji, izlazeći, misionarski stil rada, polazak na periferiju, stoga što se život pomaknuo na različite periferije kamo Crkva teže zalazi. Nije teško zaključiti da je Crkva u većini tradicionalno katoličkih zemalja okrenuta srednjem sloju s poteškoćama pastoralnoga odgovora u odnosu na novostvorene oblike periferije. Sveti župnik Arški – ukoliko bi ga se uzelo kao model klasičnoga župnog pastorala – čini se nije model pastoralca kakvoga bi papa Franjo preporučivao pastirima našega vremena. On preferira misijsku mobilnost. Nije to samo promjena tehnike pa- storala. Papa govori o izazovu misijske duhovnosti koja se nameće kao duhov- nost za naše vrijeme, o čijim specifičnostima dosta opširno govori u pobudnici: izazovi vladavine novca, rasta urbanih subkultura i kultura, individualizma itd.
  - Postoji kontinuitet viđenja situacije vjere Crkve, odn. zamora evangelizacije u odnosu na ranije pontifikate. Franjo navodi J. Ratzingera u njegovu viđenju sta- nja Crkve iz »*Današnja situacije vjere i teologije*« još iz 1996. (83). Dugi pasusi citirane pobudnice *Evangelii gaudium* (br. 81-109) posvećeni su opisivanju situ- acije koja nije nova, niti je ranije bila neopažena. Sada je diskurs drugačiji. Polazi se od pretpostavke da nekadašnje zgrade kršćanske vjere jednostavno nema, da je društvo potpuno sekularizirano te da Crkva opstoji u svojevrsnoj pustinji gdje se iznova treba izboriti za nadu i radost navještanja.
  - Novost je ove pobudnice u tom da po prvi puta rimski prvosvećenik ide u detalj- nije opise stanja i situacija u životu Crkve koji kriju velike opasnosti zamračenja i zagušenja istinskoga poslanja Crkve. Vanjska briga za Crkvu, njen ugled i učenje može postati svrha samoj sebi, lišena veze sa stvarnim poslanjem Crkve koja je okrenuta čovjeku. Stvaranje elitinih skupina, kojima je dobro unutar njihovih malih krugova, također je samo privid moćne Crkve. I postojeće strukture – a imam dojam da Papa misli i o redovnicima u Crkvi – žive od prošlosti i padaju u slavohlepnost utemeljnu na sitnoj moći, »i više vole biti generali poraženih vojski, no jednostavni vojnici eskadrona, koji se nastavljaju boriti«. Upravo ovaj pasus iznimno je snažan. Ima nešto od proročke snage zdrave samokritičnosti pripadnika velikoga reda koji sve to proživljava. (*Evangelii gaudium*, br. 96)
  - Papa u pobudnici zalazi dosta detaljno u pore razloga suvremenoga odustajanja članova Crkve od zadaće evangelizacije, upozoravajući da je Crkva bez evange- lizatorskoga duha i poleta zajednica bez radosti, pokradena Crkva u širokom

- spektru bitnih izražaja vjerujuće zajednice, kojoj je, ukoliko je zahvati mrtvilo, zapravo pokradena i radost evangelizacije, i nada, i zajedništvo, i evanđelje, i ideal bratske ljubavi, i misionarska snaga – kako glase njegovi zaključci, istovremeno i molitveni zazivi na kraju pojedinih cjelina pobudnice (od br. 83 do br. 109).
- Papa naznačava definitivno odustajanje od kulturne uniformnosti Crkve. Kulturna različitost ne ugrožava jedinstvo Crkve. Možda se ovdje može primijetiti odmak od Benediktu XVI. drage ideje da Europa, kao kolijevka kršćanske kulture, još nije za ropotarnicu povijesti te da njezina ponovna evangelizacija može ojačati evangelizaciju drugih kontinenata. Argentinski papa nema nostalgije za ekskluzivnošću europske kulture. S druge strane, Papa ponovno afirmira vrijednost pučke pobožnosti, vrlo zanemarenu u Europi, a živu u Latinskoj Americi.
  - Papa ne predlaže nijedan postojeći put kao posebno privilegiran. U pozadini se mogu vidjeti neki fundamentalni elementi zgrade njegove vizije, kao npr. igancijanska duhovnost koja svijet vidi kao bojno polje s dvjema suprotstavljenim vojskama. Nadalje, primjetna je sklonost duhovskim tradicijama, nazočnim u Latinskoj Americi, ali i u pentekostalnim pokretima.
  - S obzirom na ekumenske naglaske II. vat. sabora, kao i s obzirom na poziciju unutar međureligijskog dijaloga, papa Franjo čovjek je kontinuiteta s opaskom da pokušava dijalog spustiti s diplomatske i reprezentativne razine na ljudsku, svakodnevnu, življenu, u kojoj se ne izostavljaju jasni zahtjevi prema drugoj strani, ukoliko nisu zadovoljavajući. Kao primjer navodimo jasnu poruku da se i za kršćane u islamskim zemljama traže ista prava koja uživaju muslimani u većinskim kršćanskim državama.

Umjesto zaključka

Papina pastoralna vizija suma je jednog životnoga iskustva, ali prije svega trajnog razlučivanja i meditiranja nad stvarnošću čovječanstva i Crkve koja mu je povjerenjena u ovo vrijeme. Franjo ne želi izvoditi nikavu revoluciju, kako to neki mediji rado ponavljaju. On želi da njegova Crkva funkcionira i u svojoj materijalnoj vidljivosti, ne zapadajući u uski spiritualizam; ali isto tako želi da njegova Crkva ostane navjestiteljska, spasenjska zajednica. Ne prebacuje odgovornost na neke druge, na okolnosti, preuzima dužnost koja mu je povjerenjena ne osvrćući se na zapreke i poteškoće. Franjo je jednostavno isusovac na zadatku – zasigurno ne savršen u očima subraće (da se vratimo na komentar s početka članka) – koja mu ipak ne mogu zanjekati da ne daje sve od sebe.

SOME »JESUIT« PASTORAL ACCENTS OF POPE FRANCIS

Ivica Musa*

Summary

The election of J. M. Bergoglio to the Chair of Peter, caused a great deal of attention considering the numerous special characteristics that he embodies: the first non-European pope after many centuries (the first ever from overseas), the first pope religious after more than a century and a half, and the first Jesuit as the head of the Church. With his diverse life experience and cultural heritage, Bergoglio brings new elements in the way of governing the Church, gives new emphases and points to new areas of evangelization of the Church. Given the fact that the Society of Jesus is Pope Francis' spiritual cradle, the Ignatian spirituality and method of operating is evident in many of Pope's actions which may surprise the general public, but considering that within the experience of the Society of Jesus they have been extensively verified, there is no reason to characterise them as particularly new or even risky. The papacy as the universal office of governing the Church, at the same time, keeps both the unchanging elements of the office, but also the personal accents of each Successor of Peter.

Keywords: *Pope Francis, the life journey of J. M. Bergoglio, the Society of Jesus, religious life in the Church, the papal service, the government of the Church.*

---

* Mr. sc. Ivica Musa, Faculty of Philosophy of the Society of Jesus in Zagreb, University of Zagreb – Croatian Studies, Jordanovac 110, 10000 Zagreb, Croatia, musa@ffdi.hr